

4

FILM PÅ EN ANDEN MÅDE

Colin/
Low/

Et canadisk film- og udviklingsprojekt

Filmen som kommunikationsmiddel er efterhånden blevet lidt af en smart frase, som bliver brugt til at markere en distance til æsteterne og dermed alle dem, der arbejder ud fra subjektive kvalitetskrav. I hvert fald er der ikke på dansk skrevet noget sammenhængende om denne funktion af filmmediet. Vi vil derfor bringe en udenlandsk artikel. I efteråret 1966 tog den ungariske dokumentarfilmmand John Kemeny inden for »National Film Board of Canada«s rammer initiativet til et kæmpeprojekt – »Challenge for Change« (Udfordring til forandring) – hvor filmmediet skulle bruges direkte som kommunikationsmiddel i en politisk, social udviklingsproces.

I maj måned lavede de to danske radiofolk Gytte Rue og Poul Trier Petersen et radiojournalistisk eksperiment på Samsø. I en uge sendte de hver aften uddrag af diskussioner mellem en snes mennesker om de danske øers og ganske særligt Samsøs problemer. Af de 19 deltagere i idéudviklingskonferencen var 13 ikke-samlinger, 6 samlinger, og princippet var diskussion.

John Kemenys tanker gik endnu videre. Han ville have mediet direkte ind i udviklingen, eller rettere sagt i stagnationen for at ruske op og skabe den diskussion, som kan føre de lokale folk til engagement i deres egne problemer.

Hele programmet har i dag ført til mere end 30 forskellige programmer. Her skal vi nøjes med et, det første, som blev optaget 1967 under ledelse af den canadiske dokumentarfilmmand Colin Low på øen Fogo ved Newfoundland-kysten.

Den artikel, som vi bringer nedenfor, er således en rapport fra Low's arbejde, og vi har hentet den fra den svenske kritiker Carl Henrik Svensteds bog »Arbetarna lämnar fabriken« (Pan, Stockholm, 1970). Det er en bog om film og politik og ganske specielt solidariteten med samfundets undertrykte.

Rapporten er ikke et stykke filmæstetik og siger intet om, hvorvidt de mange kilometer film, der kom ud af hele projektet, er »gode«, »harmoniske«, »filmiske«, eller overhovedet har nogen »kunstnerisk kvalitet«. Derimod anskueliggør den, at filmene

har haft en menneskelig kvalitet i den forstand, at de har sat udviklingen på denne ø i gang, en ø, der før havde alle de stagnationsproblemer, som Gytte Rue og Poul Trier Petersens udsendelse viste, at også danske øer har.

Princippet i hele projektet er kommunikation mellem befolkningsgrupper på et umiddelbart plan. Og filmfolkenes ambition var ikke – som ellers – at udtrykke sig selv, men at stille en teknisk viden til rådighed for nogle mennesker, der var kørt fast i deres egne og deres samfunds problemer, så de kunne udtrykke sig. Det er politisk film på en helt anden måde, og muligvis vil ingen af Fogo-filmene kunne gøre sig i en biograf. Der er ikke helt tale om en overførsel af John Griersons (det var i øvrigt ham, der grundlagde »National Film Board of Canada«) ord om dokumentarfilmens funktion: at fortælle den ene del af verden, hvad den anden gør. Fogo-filmene er ikke bearbejdede ud fra en lang række fortælle tekniske og påvirkende teorier, og har muligvis kun interesse for dem, der lever i det, som filmstrimlerne ved at viderebringe interviews m. m. giver et billede af.

Men det behøver ikke have noget med principperne bag eksperimentet at gøre. Det siger blot noget om graden af intensitet i forsøget på bevidstliggørelse om befolkningens egne problemer. En popularisering vil automatisk føre til flere potentielle tilskuere. Man kunne f. eks. tænke den spændende tanke, at Danmarks 175.000 småfilmere pludselig gav sig til at lave film om de små problemer i deres lokale miljøer og vise dem samme sted. Filmanmelderne måtte måske blive mundlamme, men at der på en bred, lokal basis pludselig opstod en diskussion om lokale problemer, ville have en ikke ringe politisk betydning.

Fogo-projektet blev gennemført i nært samarbejde mellem NFBC og udviklingsinstitutionen (Extension Service) ved »Memorial University«. Dette universitet har gennem mange år været meget engageret i newfoundlandernes problemer og Colin Low fik herfra en rådgiver, Fred Earle.

Philip Lauritzen

MÅLSÆTNINGER

Fogo Island-projektet blev udformet for at undersøge reaktionerne i et samfund, når dets indbyggere og deres problemer filmes »ved roden« og materialet derefter fremvises til diskussion og kritik.

Vort mål var at fremme meningsudvekslingen mellem individerne og mellem småkommunerne samt at bidrage til viderebringelsen af information fra en del af samfundet til en anden.

Med denne enkle proces håbede vi at kunne give folk selvtilid nok til at formulere og udtrykke deres problemer, sådan som de opfattede dem; det var vores opfattelse, at formuleringen af et problem i sig selv indebærer et skridt mod forståelsen og løsningen. Vi mente desuden, at man ved at spille reaktionerne i kommunen ud mod hinanden kunne afsløre modsigelser i individuelle attituder og gruppeattituder. Det skulle kunne være en begyndelse til en tilnærmelse af meninger, ikke frembragt af infiltrerende information og propaganda, men af delagtighed og medansvar – som i sig selv indeholder mulighederne for aktivitet.

Vor målsætning var at engagere hele kommunen i en proces af selvanalyse og problemløsninger. Denne målsætning blev bestemmende for vor måde at lave filmene på og vor måde at vise dem. På hvert stadium i filmarbejdet blev vægten lagt på kommunens engagement i de beslutninger, som blev truffet.

Befolkningen valgte emnerne til filmene og deltog i redigeringsarbejdet. Det var også befolkningen, der bestemte i hvilket omfang filmene skulle vises for udenforstående – hvis de overhovedet skulle vises.

Det var vort håb, at indsigt i og forståelse af lokale problemer og viljen til at tage fat om dem, skulle opstå af denne type diskussioner. Vi håbede ligeledes, at problemer, som var fælles for flere kommuner, skulle identificeres og vække reaktioner. Ved siden af denne tilskyndelse til diskussioner og aktioner på Fogo Island ville vi med filmenes hjælp aktivisere forbindelsen mellem kommune og delstatsregering. Ved at deltage i vort filmarbejde skulle befolkningen få lejlighed til at komme i gang med kommunalt udviklingsarbejde, og derigennem skabe grundlaget for større deltagelse i og påvirkning af fremtidig regional planlægning.

Som en bivirkning regnede vi med, at filmene skulle sprede forståelse for problemerne og vilje til handling i andre kommuner med problemer svarende til dem på Fogo Island, hvis og når filmene blev vist der.

Med tanke på Memorial University's interesser og de begrænsede ressourcer, »Challenge for Change« rådede over, var det os magtpåliggende at fremstille Fogo Island-projektet som en model for fremtidigt lokalt udviklingsarbejde på Newfoundland. Med dette i tankerne satte vi på uddannelsen af en filmgruppe ved universitetet som kunne sættes ind i Extension Service's kommende projekter.

Endelig var det også vor hensigt at dokumentere, analysere og vurdere resultatet af vore forsøg.

HVORFOR VI VALGTE FOGO ISLAND

Fogo Island er et fiskerisamfund ved Newfoundlands nordvestkyst, 40 miles nord for Gander. Øen har 5000 indbyggere, som bor i 10 kommuner – Joe Batts Arm, Seldom, Little Seldom, Tilting, Shoal Bay, Fogo, Stag Harbour, Island Harbour, Deep Bay og Barr'd Island. Det er et gammelt samfund – 300 år – med en dyb følelse for sin historie og sine traditioner. Problemerne er mange, men også typiske for yderhavnene (isoleerede fiskersamfund) i hele kystområdet.

Økommunerne har intet fælles kommunalstyre; imidlertid er der oprettet seks forskellige skolebestyrelser. 60 procent af befolkningen får socialhjælp. Fiskerimetoderne er forældede, salgsorganisationer og faglig koordinering savnes helt.

Det er imidlertid et udpræget ønske i befolkningen at blive boende på Fogo Island. Fred Earle, rådgiveren fra Extension Service på »Memorial University« har hjulpet med til at give disse ønsker et organiseret udtryk. For nogle år siden oprettedes en planlægningskomité (development committee) for øen, og i marts 1967 krævede denne komité, at en fiskerikonference skulle studere Fogo's problemer og oprette et kooperativ til salg og bearbejdelse af råvarerne. Extension Service stod for denne konference og indbød specialister på forskellige områder til at diskutere med fiskerne. Et efterfølgende krav til delstatsregeringen om økonomisk støtte til oprettelsen af et kooperativ med navnet United Maritime Fisheries blev imidlertid afslået.

Eftersom Fogo havde mange problemer og eftersom delstatsregeringens politik nu var blevet udformet, mente vi, at vi kunne få indflydelse på øens fremtid. Takket være det arbejde, som Fred Earle og Extension Service havde udført, anså vi det lokale udviklingsarbejde for at være nået til et punkt, hvor vi kunne begynde at handle. Dertil kom, at Fogo Island med sine to byer var kompleks nok til at frembyde en type kommunal problematik, som i mindre format havde megen lighed med situationen for hele Newfoundland.

FILMARBEJDET

1. Alment:

Colin Low blev valgt til at være ansvarlig for projektet som instruktør. Efter at have gjort forhåndsstudier i maj måned (1967), rejste han til Fogo Island i slutningen af

juni for at orientere sig på øen og lokalisere de problemer, der skulle behandles.

Først i begyndelsen af august blev en fotograf, en lydtekniker og en B-fotograf sendt til Fogo Island. De filmede uden afbrydelse i fem uger og optog mere end tyve timers materiale. Materialet indeholdt emner som fiskemetoder, socialforsorg, uddannelse og kooperativt arbejde. Det belyste også den daglige tilværelse og Fogo Island's særpræg. Otte af de ti kommuner blev behandlet specielt i mindst én film. En film blev optaget på Change Island, nabokommunen til Fogo.

Et andet aspekt, som materialet tog op, var portrættering af lokale personligheder. Ved at påvise med- og modgang for enkelte medlemmer af kommunerne, kunne man demonstrere disse personers evner for tillids- og lederpositioner.

Filmarbejdet ville ikke have kunnet gennemføres uden hjælp af Fred Earle, den kommunale rådgiver. Han kendte af egen erfaring befolkningen og dens problemer. Han stammede desuden selv fra øerne.

Filmholdet udvidedes til også at omfatte en indfødt øbo, Randy Coffin. Han medvirkede ved filmarbejdet og gav råd ved valget af interview-objekter og emner til filmene. Det var underforstået, at Coffin samtidig skulle uddannes til filmarbejde ved kommende projekter.

2. Colin Low's kommentarer:

Jeg var forbavset over, hvor let folk havde ved at tale foran kameraet, hvor naturligt de udtrykte sig, uden nervøsitet og uden at posere. Jeg tror slet ikke, det skyldes nogen naivitet eller »naturlig enfold«. Mange af deres ideer er alt andet end naive. Jeg tror, mange af dem har en naturlig selvtillid, åbenhed og alvor.

Jeg havde mere besvær med at få afsat de mulige interviewobjekter end med at finde dem. Folk syntes åbenbart, der lå en slags status i at blive interviewet – de trængte sig ikke på, men havde de en gang sagt ja, ville de blive skuffede, hvis vi ikke dukkede op.

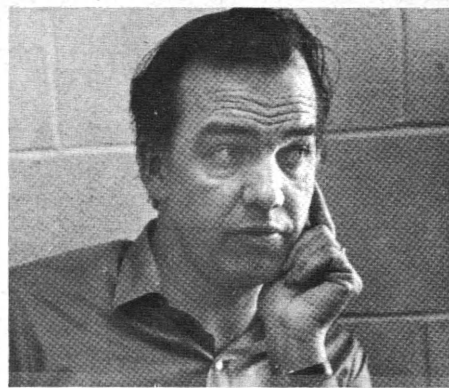
Af og til forberedte vi optagelserne med største omhu og forsøgte at bearbejde miljø og omstændigheder på en måde, som skulle få folk til at føle sig afslappede. Af og til benyttede vi os af en slags overraskelsesteknik. Vi »dukkede op« hos folk, mens de var i gang med deres arbejde. Vi lavede aldrig optagelser uden tilladelse. Vi brugte aldrig skjult kamera. Jeg tager bestemt afstand fra den teknik, ikke mindst i denne slags arbejde.

Det er naturligvis umuligt at undgå spontane og ureflekterede politiske udtalelser. Jeg tror, hverken vi skulle eller ville undgå dem.

Efter en tids erfaringer med filmarbejdet følte jeg, at vi var kommet meget nærmere til kernen i de problemer af langvarig karakter, som findes på øen.

Jeg beskæftigede mig ikke med socialforsøgs spørgsmål før hen imod den fjerde indspilningsuge. Først satte vi på interviewer, som var lette at få og ikke skabte særlige vanskeligheder. Emner, som berører den lokale stolthedsfølelse, er gode at begynde med.

Det er ikke let at lokalisere og udvælge personer, som kan udtrykke både individuelle og gruppe-attituder. Mange faktorer spiller ind. Personer, som er indstillede på at tale frit om kontroversielle emner, kan under visse omstændigheder ved deres optræden i filmen få påvirket og svækket deres

Filminstruktør Colin Low.

position i kommunen. Dette måtte undgås.

En person med et vist arbejde, kan risikere at miste det, hvis han berører spørgsmål, som for eksempel angår manglende arbejdsmentalitet i det firma, hvor han er ansat. Til tider er det vanskeligt at undgå sådanne udsagn, hvis det drejer sig om et vitalt spørgsmål for samfundet. Jeg tror alligevel, at det er væsentligt at beskytte den enkelte, og det faktisk, at kommunens sociale forsøgsarbejde modarbejdes af forskellige firmaers manglende forretnings- og arbejdsmentalitet må kritiseres på en sådan måde, at kritikerne ikke kan skades af det.

Religiøse særpræg i et samfund må behandles med største omhu, da fejltrin på det område som regel ikke er til at ændre. Det er naturligvis nødvendigt, at filmholdet ikke har nogen religiøse fordomme. De må også tro på, at religionen har været, og kan være, en positiv social kraft. Gør de ikke det, forstår jeg ikke, hvordan de skal kunne kommunikere med mange mennesker. Det er ikke nødvendigt, at de sympatiserer med en række religiøse overbevisninger, men de må have en vis respekt for religion som grundlag for disse menneskers forhåbninger og stræben.

Jeg anser det for nødvendigt, at den interviewede selv vælger, hvilken vej han vil følge i interviewet. Den interviewede kan tilføjes en forsigtig planmæssighed gennem spørgsmål, som holder ham på sporet eller vækker interesse i ham for det diametralt modsatte aspekt, men »dirigerede spørgsmål« bør undgås. Men regel benytter interviewere sig af »dirigerede spørgsmål« for at spare tid og råfilm.

Der er en god fremgangsmåde at få »offeret« til at slappe af med en historie, en vittighed eller et glas, og så trække sig tilbage og være en god lytter. En aktiv lytter. Denne slags arbejde kan man udføre, hvis man interesserer sig for, hvad folk (alle slags folk) har at sige; trives man dårligt i arbejdssituationen, vil det hurtigt vise sig, at man keder sig og så fører interviewet ikke til noget.

Viljen til at få informationerne overført til filmen må være den eneste motivation. Man må være tålmodig, tilfreds med at tilbringe sin tid med den, som skal interviewes, selv når kameraet ikke kører. Kun denne generøsitet med ens egen tid og en ægte interesse kan give vigtige resultater.

KLIPNINGEN

Fra den 8. september til den 17. november blev materialet klippet ned til 5 timer af Denis Sawyer, assisteret af Colin Low og

Randy Coffin. For at kunne arbejde hurtigere, havde Sawyer tilbragt fem dage i august på Fogo for at sætte sig ind i projektet.

Det var en afgørende beslutning for klipningen, at materialet skulle redigeres vertikalt, snarere end horisontalt. Filmene blev med andre ord bygget op omkring en række personligheder, som diskuterede flere emner, og ikke omkring et bestemt tema, belyst af mange personer. Således var materialet også blevet optaget: at omstrukturere det ville have krævet mere tid end den afsatte. Vi mente også, det var vigtigt at koncentrere opmærksomheden ligeligt om personligheder og temaer, eftersom kommende aktiviteter ville kræve ledere og kommunens støtte til disse ledere. Metoden gør også, at man slipper den åbenlyse manipulation, hvor forskellige personer sættes op mod hinanden gennem klippene. Det kan dertil siges, at nogen af de interviewede personificerede visse spørgsmål og gjorde en horisontal klipning overflødig.

Den 18. november havde vi 23 film med en sammenlagt længde på godt og vel 5 timer.

FOREVISNINGERNE

1. Alment:

Det er vanskeligt at redegøre på en fuldt adækvat måde for de reaktioner, filmene udløste, eftersom en stor del af forevisningerne fandt sted på gaderne, i hjemmene, i forretninger og skoler, og meget af det, der skete, ikke kan opfattes som direkte udløst af forevisningen.

35 forskellige forevisninger af udvalgte film blev arrangeret for i alt 4500 tilskuere. Da mange indfandt sig til mere end én forevisning, ved vi ikke nøjagtigt hvor mange af Fogo Island's 5000 indbyggere så filmene.

2. Opsætning:

Under filmarbejdet og diskussionerne betegnede vi for folk, at dette var deres egen film – vi var kommet for at lytte til øboernes meninger og de var selv eksperter. Grunden til at filmene ikke var færdige og lå i to bånd var, at de selv skulle have mulighed for at redigere. Vi opfordrede dem til at sige, om filmene skulle forlænges eller forkortes. Vi spurgte dem også, om de ønskede, at filmene skulle vises uden for øen, og om det var en god idé at gøre det. Vi bad om forslag til, hvem der burde se dem. Vi stimulerede også til yderligere diskussioner omkring de filmede emner for at forberede os til forevisninger andre steder.

Af samme grund filmede vi kun folk med deres tilladelse og viste dem optagelserne inden de blev vist på øen.

Vi forsøgte at udvirke en række ting med programsammensætningen til hver forevisning. For at sætte tilskuerne i stemning begyndte vi som regel med en let og underholdende film. Derefter forsøgte vi at udvikle aftenens emne: fiskeriet, uddannelsen, kooperativerne, etc. Som regel viste vi to film om emnet med diskussion efter hver. Som oftest opstod der kun lidt diskussion efter den første, varierende efter den anden. Vi måtte ofte udstå lang tids tavshed, inden diskussionen tog fart, men når den først var godt i gang, deltog alle. Eftersom debatterne som regel skabte konflikter, sluttede vi aftenen af med endnu en let film. Det havde også den effekt, at publikum ville se mere –

et ønske, vi lovede at opfylde ved næste forevisning.

I store træk betragter vi denne opsætning som vellykket, da tilskuerantallet voksede, når vi flyttede os. I nogen tilfælde afveg vi fra forevisningsmodellen med katastrofalt resultat. Den 24. november i Seldom sluttede vi forestillingen med en kritisk film om socialforsorgen og mistede vort publikum – de forlod salen. Den 6. december i Joe Batts Arm viste vi alt for mange film om alt for mange emner og forårsagede forvirring og udeblivende debat. Folk gik med en følelse af frustration.

Da vi vidste, at vejrforholdene kunne afbryde projektet når som helst og derfor begrænsede vores tid, kunne vi ikke udnytte mulighederne for programsammensætninger fuldt ud. Vi forsøgte altså at arrangere et maksimalt antal forevisninger på den korte tid, der var til rådighed, og fik derfor et problem med at nå frem til mere uvillige grupper. Offentlige forevisninger er nødvendige, da de gøres til en lokal begivenhed og gør større indtryk end isolerede forevisninger, men deres effektivitet burde være blevet underbygget af særlige forevisninger og diskussioner med grupper med speciel betydning.

Kun sjældent viste vi filmene for mindre grupper af voksne eller børn, eller for organisationer – som der findes en del af på øen – og vi lavede heller ingen improviserede forevisninger. Jeg ville gerne have henlagt flere forevisninger og diskussioner til barerne eller have eksperimenteret med seminarer og samtalegrupper. Dette blev aldrig gjort.

3. Taktiske problemer:

A. Idealet var et centralt beliggende samlingslokale med centralvarme, elektricitet og en tilskuerkapacitet på mindst 300 på de større og 150 på de mindre steder. Fiskernes mødelokaler og skolerne blev som regel benyttet. Nogle af lokalerne havde ikke elektricitet, selv om de lå centralt. Andre havde andre ulemper, eftersom rygning ikke var tilladt og film med musik, dans eller drikkeri ikke måtte vises.

B. Plakater blev delt ud i byens forretninger to dage før forevisningen med angivelse af dag, tid og sted. På forevisningsdagen fik børnene de samme oplysninger med sig hjem. C. Et antal problemer opstod under selve forevisningerne. I en by syntes vi at udgøre en trussel mod præsteskabet. Da vi ankom, nægtede den lokale præst os adgang til at bruge lokalets ekstra stole til det tilstrømmende publikum; stolene var reserveret til særlig vigtige anledninger. Filmene blev vist og modtaget med latter og bifald fra tilskuerne, når de genkendte slægt og venner.

Efter forevisningen rejste en lærer sig op og talte om anvendelse af film til viderebringelse af de fælles problemer på Fogo Island.

Da rejste præsten sig og »forbød« os udtrykkeligt at vise filmene »i underholdningsøjemed« uden for øen. Han fastslog, at hans mening på det punkt var hævet over diskussion. Han antydede, at det var vores hensigt at fremvise fogoitterne for at gøre nar af dem uden for øen; hans opgave var nu at beskytte dem.

D. I en kommune havde vi kun få unge til forevisningerne, fordi en indflydelsesrig lærer havde rådet forældrene til at holde deres børn hjemme. Situationen tilspidsedes, da en

gruppe på 30 unge ønskede at blive sluppet ind til forevisningen. I den konfrontation, der opstod, befandt vi os midt imellem de unge og lærerne. Resultatet blev en serie specialforevisninger for ungdommen.

Det var en fejl at begrænse de begivenheder, som udløstes ved forevisningerne. Meget koncentreredes omkring forevisningspersonalet på grund af deres specielle forhold til kommunen. Der blev ført omfattende diskussioner, ikke bare om filmene men også om vor tilstedeværelse på øen.

4. Reaktioner ved forevisningerne:

Et antal reaktioner kunne noteres ved hver forevisning.

A. Folkets uvilje til at diskutere offentligt var konstant. Man vægrede sig mod at tage ordet over for 200 mennesker, naturligt nok, især da mange var sig deres mangel på uddannelse bevidst. Der kunne også spores en tendens til at undgå kontroversielle spørgsmål, eftersom hver enkelt kommune er lille og isoleret. Man syntes at være særdeles klar over det faktum, at enhver splittelse eller spænding truer stabiliteten mere end i større samfund. På grund af de traditionelle kønsroller undgår man at diskutere vigtige spørgsmål i kvindernes nærværelse. Det kan nævnes, at der ikke sidder nogen kvinder i øens planlægningskomité.

B. Mange diskussioner opstod helt uformelt efter forevisningerne, når folk blev hængende for at snakke. Det skete, at vi efter at forestillingen var afsluttet blev en halv til en hel time sammen med en lille gruppe interesse-rede, som talte om det aktuelle emne.

C. En anden gennemgående tendens var den almene begejstring og værdsættelse af filmene. Det udtryktes ved applaus, når der herskede almindelig enighed om en udtalelse: behov for en konserverfabrik, tilfældigheder i visse regeringsbeslutninger, det værdifulde i at bo på Fogo. Både når vi viste lokale personligheder som mr. Cobb eller familien McGrath og når vi viste specielle begivenheder som en bryllupsfest, var der almindelig begejstring. Folks begejstring bare over at se sig selv eller en slægtning eller en ven på film var enestående.

D. Filmene. Vort materiale havde en tendens til at indordne sig i visse kategorier; noget dækkede samtlige kategorier: 1) lokale begivenheder, 2) begivenheder som angik hele øen, 3) lokale samtaleemner, 4) samtaleemner som beskæftigede hele øen. Nogle film skabte reaktioner i hver kommune, mens andre bare kom tilskuerne ved i den kommune, hvor de var blevet indspillet. Film som »Billy Crane forlader øen«, »Dan Roberts taler om fiskeri«, »Jim Decker bygger en longliner«, »Tanker om Fogo og om Norge«, »Fiskernes møde«, »Andrew Britt ved Shoal Bay«, »Særlige komitémøder I og II«, »Udviklingsnævnet for Fogo Island«, »Nogle problemer på Fogo«, »En kvindes plads«, »To kabinetsministre« var lavet til og fungerede i hver by. Undertiden vakte de større opmærksomhed i hjembyen, men en film som »Andrew Britt ved Shoal Bay« udløste debatter og fik applaus, hvor den end blev vist.

E. Diskussionerne drejede sig om de emner, der blev præsenteret: fiskerimetoderne, behovet for en konserverfabrik, fordelene ved en longliner, socialforsorg, uddannelse, Fogo Island's fremtid, mulighederne for lokaler, ungdommens udflytning, behovet for sam-

arbejde og kooperativer, styrke og svagheder i planlægningskomiteens arbejde, samtlige emner, som blev behandlet i filmene. Diskussionerne belyste også de meningsforskelle og konflikter, der opstod i kommunen. De understregede manglen på kommunikation mellem planlægningskomiteen og befolkningen og afspejlede forskellene mellem yngre og ældre fiskere.

Dette belyses enklest gennem den forevisning, som fandt sted onsdag den 29. november ved Joe Batts Arm North. Filmene behandlede provokerende emner, og »Billy Crane forlader øen« sammen med »Dan Roberts taler om fiskeri« syntes især at sætte sindene i bevægelse – den ene film er en historie om modgang og frustration, den anden om fremgang. Fiskerne angreb socialforsorg og arbejdsløshedsunderstøttelse, skipperne klagede over, at de ikke kunne bemande bådene; andre fiskere fastslog, at det ikke kunne betale sig at arbejde, da de kunne tjene lige så meget ved at blive hjemme. Meningsforskellene kom til udtryk, når visse fiskere kritiserede den mere velhavende del af befolkningen, som Dan Roberts syntes at repræsentere.

De ældre fiskere angreb brugen af longliners, visse nettyper og planlægningskomiteens arbejde. Debatten blev så hed, at to af de tre komitémedlemmer fra Joe Batts Arm tilbød at trække sig tilbage på stående fod. Kritikerne afslog ganske vist tilbudet, men den manglende enighed mellem befolkningen og komiteen blev mere end tydelig. Man talte om komiteen som dem, der mødes på motellet og drikker øl i smug. Forevisningen vakte en del modvilje hos folk, som ville undgå offentlige modsætninger, mens andre generedes af at skulle lytte til »de der«. De sidstnævnte levede af socialhjælp eller var ældre fiskere, som syntes, at de nye nettyper ødelagde bankerne, at longliners ikke var noget svar på de aktuelle problemer og at planlægningskomiteen repræsenterede meninger, der var diametralt modsat deres egne. Der syntes kun at være små udsigter til en forståelse mellem grupperne, endnu mindre til en forsoning.

En anden af »de der« var kommunens værkstedschefer, som syntes at se en forandring i alle forsøg på forbedringer. Hans almindelige indstilling syntes at være den, at Fogo ikke længere var en livskraftig enhed og at folk burde indse det. Hans meninger mødte åben modstand og blev gennemgængelige.

Der opstod debatter, ofte hede debatter. Når dette skete, forstærkedes reaktionerne af vor tilstedeværelse, fordi folk så ikke bare diskuterede filmene, men også hvad der blev sagt om dem. Vi blev snart klare over, at vi var øens store samtaleemne. Dette blev bekræftet for os af forretningsindehavere, lærere, doktorer og gennem tilfældige samtaler med en række andre mennesker. I mere end et tilfælde blev vi spurgt om en bestemt film, som den spørgende endnu ikke havde set.

5. Afsluttende bemærkninger:

Mere tid ville have åbnet en række muligheder. Det ville i så fald have været ønskværdigt, om der var blevet afsat tid for projektpersonalet til at deltage i uformelle møder og diskussioner. Eftersom de selv var til genstand for befolkningens diskussioner, burde de også mere aktivt have taget del i sociale aktiviteter. Man kunne have lavet in-

terviews med båndoptager i dagtimerne og på friaftenerne.

Denne proces kan fostre forskellige former for deltagelse. Vi var hovedsageligt optaget af brede, almene diskussioner i kommunerne i håb om at samle kræfterne omkring bestemte opgaver.

BEMÆRKNINGER

1. Samarbejdet mellem film- og udviklingsarbejde:

Det lokale udviklingsarbejde er en vedvarende proces og som sådan står den i modsætning til traditionelle filmmetoder, hvis filmen får en egen funktion. Samarbejdet må være uden afbrydelse og adskillelse, dvs. at det engagerede filmhold og rådgiveren i udviklingsspørgsmål må arbejde hånd i hånd mod et fælles mål: Befolkningens aktive deltagelse i de processer, som bestemmer deres egen fremtid.

2. Handling:

Det er umuligt at fastslå vores direkte indflydelse på begivenhederne. Vi skabte ingen forløb, vi tilskyndede dem. Da vi kom, var Fogo ved starten af en række aktiviteter, som indførtes af planlægningskomiteen og af rådgiveren.

Ved at påvise udviklingstendenser og pege på problemerne kunne vi virke samlende over for opgaverne og intensivere anstrengelserne. Som eksempel kan nævnes, at vore indslag om uddannelsen irriterede skolebestyrelserne på øen. Nu indrømmer skoleinspektøren imidlertid, at han har fået mere hjælp og støtte, siden projektet blev gennemført, end han har fået i løbet af de sidste ti år. Han henfører dette faktum direkte til, at filmen gjorde uddannelsen til et almindeligt samtaleemne.

Kommunernes ledere har kunnet komme til orde. Jim Decker, Dan Roberts og Don Best blev velkendte gennem filmene. En majoritet på øen har hørt dem diskutere Fogos problemer. De tre fik flest stemmer ved valget af ledere til det nye kooperativ, som blev dannet.

Filmprojektet har endog påvirket holdning og stillingtagen i Newfoundland's regering. Kooperativets fornyede ansøgning om bidrag til lokaler blev nu imødekommet. Regeringens interesse blev fornyet, efter at filmene efter forevisningerne på øen blev vist specielt for en kommission af højere tjenestemænd.

YDERLIGERE SPØRGSMAAL

Vi indså det umulige i at filme under forevisningerne, eftersom vi på en forhastet måde ville komme til at dokumentere reaktionerne, og lige så forhastet ville begive os ind på nye emner, som dukkede op under de efterfølgende diskussioner.

Vore forsøg på at fange reaktionerne var mislykkede. Kamera og båndoptager hængede debatterne.

Det er muligt, at mindre dominerende udstyr i form af transportable videokameraer eller mindre båndoptagere kunne vise sig at være mere effektive.

Vi burde have afsat mere tid til at variere forevisningsprogrammerne. Det havde også været en fordel, om der kunne have været foretaget mere omfattende undersøgelser før og under optagelserne, men mangel på tid

forhindrede os heri. Dette kan blive specielt betydningsfuldt for fremtidige projekter, hvor der måske ikke er nogen Fred Earle ved hånden til at opveje et manglende kendskab til miljøet.

Systematisk analysering er nødvendig. Det er muligt, at vi burde have samarbejdet med en sociolog, som kunne have fulgt projektteamet. Mangelen på pålidelige metoder til at måle attituder og variable determinanter i et socialt mønster var en kilde til stadige bekymringer.

Vi ville også have varieret vor måde at nærme os problemet om social aktivisering. En lokal tillidsmand skulle have styret forevisninger og diskussioner, assisteret af filmholdet og rådgiveren. Hans arbejdsmetode skulle bestandig gennemdiskuteres af teamet og der skulle udformes et fleksibelt mønster af spørgsmål til hver forevisning.

Alle kommunens indflydelsesrige personligheder skulle forekomme i filmene. Vi blev kritiseret for ikke at have taget præsterne med, hvilket er en berettiget indvending i betragtning af den rolle, religionen spiller på øen.

1. Andre metoder:

Vi kunne have dækket visse emner anderledes. Det var mest tydeligt med socialforsorgen, og selv om vi ventede til efter fire ugers optagelser med overhovedet at tage det op, kom vi til at gå alt for hurtigt frem. Selv om 60 procent af indbyggerne på Fogo Island modtog socialhjælp, havde vi udelukkende vist folk, der ikke fik det, når vi diskuterede socialforsorgen. Som tidligere nævnt viste vi ved en tidlig lejlighed i Sel-dom en lokal butiksindehaver, som beskrev de skadelige virkninger af socialhjælp – og mange af tilskuerne gik ud.

For at få en dialog i gang mellem delte meninger burde vi have haft en film, hvor en person, der fik socialhjælp, diskuterede det pres, som dette kan medføre. Det mest vellykkede eksempel på sådanne konfrontationer var Billy Cranes og Dan Roberts delte meninger om longliners – de startede altid en livlig debat. Hvis vi havde udviklet den metode bedre, kunne vi også have fået flere diskussioner om religiøst samarbejde inden for undervisningen, om kvindens rolle og om lokalpolitik.

Dette rejser det vigtige spørgsmål om konflikts og konfrontationens rolle. Der er en stor risiko for at fremkalde uigenkaldelige konflikter ved at opmuntre folk til uenighed med deres naboer, og specielt i små og isolerede kommuner. Vi oplevede spændte øjeblikke, når følelserne kom i kog ved vore forevisninger, det var også derfor vi valgte at slutte af med en lettere film for at dæmpe modsætningerne. Konflikt er noget konstruktivt, når målsætningerne defineres og forklares på en meningsfuld måde. Med vor rolle i det givne miljø kunne vi imidlertid ikke tilbyde handlingsmuligheder for de følelser, vi vakte. Eftersom vort mål hovedsageligt var at udvide bevidstheden om problemer og spørgsmål, var vi tvunget til at forsikre os om, at disse følelser ikke gjorde tingene uklare og vanskeliggjorde samarbejdet.

Dette rejser på sin side spørgsmålet, om vi havde kunnet tilbyde handlingsmuligheder. Vi kan nu spekulere over, hvordan et andet samarbejde med planlægningskomiteen kunne have påvirket reaktionerne. Vi

kunne muligvis have skabt en situation, hvor folk deltog i udformning og gennemførelse af en aktion. Hvis forevisningerne havde givet offentligheden mulighed for at henvende sig direkte til komiteen, og hvis spørgsmålene havde været korrekt udformede, kunne diskussionerne have været mere rettet mod handling. Strategiske udlægninger kunne have været brugt til at bringe befolkningen nærmere bestemte mål og følelserne kunne være blevet kanaliseret mere direkte mod dette arbejde.

Det kunne have haft den effekt, at komiteen var blevet stimuleret i sit arbejde ved den større tilslutning fra befolkningen, og samtidig blevet garanteret en direkte kontakt med folkeviljen i kommunen.

Denne type kontakt kunne trække kommunen endnu mere aktivt ind i filmarbejdet. Befolkningen kunne i større udstrækning deltage i beslutningerne om, hvad der skulle filmes, og om hvordan filmene skulle redigeres, hvilket burde være en værdifuld prøve på samarbejde for komiteen. Filmholdet ville da være tvunget til at arbejde med en udpræget selvstændighed og lydhørhed over for komiteen, samtidig med at det nøje tog hensyn til situationens realiteter.

Det var et eksempel på en situation, hvor en »realistisk« metode benyttedes, da Fogomaterialet blev præsenteret for et antal regeringsmedlemmer. Memorial University og vi selv ville have dem til at tage stilling til materialet på en hæderlig, upolitisk måde. Vi antog, at der ville opstå en forsvarsholdning, hvis materialet blev forevist med Fogobeboere til stede. Vi måtte derfor overbevise repræsentanter for øen om, at deres tilstedeværelse ville virke hæmmende – selv om jeg ikke tror vi havde synderlig succes med det.

Regeringen reagerede ærligt og konstruktivt. Vi kan imidlertid kun gisne om hvad der ville være sket, hvis en delegation fra Fogo havde præsenteret materialet som et udtryk for deres meninger, deres standpunkt. Hvis vi havde arbejdet i tættere kontakt med planlægningskomiteen ville denne formentlig mere eftertrykkeligt have krævet en sådan forevisning.

Vore forsøg på at uddanne studenter til filmarbejdet, til fortsættelse af arbejdet på Newfoundland, mislykkedes. Vi fandt, at deres ungdom og manglende erfaring ikke tillod dem at engagere sig tilstrækkeligt og

film 71

nr. 6 udkommer 15. juni og indeholder bl. a. et interview med klipperen Christian Hartkopp, formtaler af sommerens 16 spillefilm i TV samt anmeldelser af »Taking off«, »Monte Walsh«, »Veninderne«, »That's the way it is« og de øvrige maj-premierer.

film 71 redigeres af Flemming Behrendt og koster kr. 3,25 i løssalg, kr. 35,00 i abonnement (12 numre).

Ekspedition: Ellevadsvej 4, 2920 Charl.
Udgiver: Kirke og Film.

»Challenge for Change«: filmmediet bruges direkte som kommunikationsmiddel.

møde befolkningens komplekse problemer og kulturelle uensartethed. Da indspilningstiden var forbi, blev tre newfoundlandere imidlertid sammen med Randy Coffin knyttet til en filmgruppe ved Extension Service, Memorial University. I april 1968 kom gruppen til National Film Board til seks ugers teknisk uddannelse.

2. Teknologi:

For nylig vraslede tekniske fremskridt, at billige metoder inden længe kan tages i anvendelse til denne type projekter. 8 mm film og videotape er to eksempler. Det er enddog muligt at udnytte stills og lydband til lysbilledforevisninger.

3. Afsluttende bemærkninger:

For at sikre sig en udvikling i disse projekter må filmholdet have fuld frihed til at optage befolkningens meningsytringer. En af hovedårsagerne til, at vi blev accepteret på Fogo, var den loyalitet, filmfolkene afspejlede over for kommunernes meninger. Regeringskritiske følelser må have lov at komme til udtryk, også selv om de er baseret på fejlagtige informationer. Dette er lige væsentligt for kommunen og for regeringen.

Da materialet er blevet gransket og godkendt af de personer, som er implicerede i filmene, og desuden har fået kommunens almindelige anerkendelse, ville ethvert fremtidigt forsøg på en censurering af filmene til kommende forevisninger tjene befolkningen dårligt – og være intet mindre end en tilsidesættelse af dens meninger. Det ville også alvorligt undergrave befolkningens tillid til filmholdet og umuliggøre lignende, fremtidige projekter.

Da filmmaterialet dokumenterer individuelle meninger, viser det også individuelle modsigelser. Da filmholdet intensivt må arbejde for en meningsbalance, må man også undgå at modarbejde regeringsinitiativer og udviklingsprogrammer, men samtidig undgå at blive talerør for propaganda fra lokale pressionsgrupper eller statslige departementer.

For at de meninger, som indbyggerne på Fogo Island udtrykker, skal ydes al den respekt, de fortjener, for at forhindre enhver form for censur og for at undgå enhver antydning af propaganda, må de departementer, som direkte berøres af de rejste spørgsmål, have mulighed for at bedømme materialet med udtalelser, som føjes til filmene; derimod bør departementerne ikke have magt til at sortere materialet før forevisningerne. Det er rimeligt, hvis sagen angår ét departement, at dette så anmoder universitetet om at udsætte publicering af materialet til det spørgsmål, som filmen rejser, er klarlagt. Man kan enes om en vis tidsfrist for at give mulighed for en undersøgelse af situationen, men bestemmelse om forevisning bør ikke overgives til regeringen. Dette materiale må altid præsenteres som visse enkeltpersoners mening og ikke som et udtryk for universitetets eller NFB's politik. Denne slags arbejde kan kun bygges op med en fri debat og fuld ytringsfrihed som en forudsætning – kun da kan udtalelser fra enkelte personer og kommuner få sin betydning.

Vi mener, at dette projekt har mulighed for at blive et enestående foretagende og at dets følger kan blive vidtrækkende, såvel nationalt som internationalt. Der er et særdeles stort behov for virkeligt effektive kommunikationsmetoder i vanskelige sociale situationer i Nordamerika. Massemedieteknikken har indtil nu forfjet sine forsøg på at håndtere lokale, specifikke konflikter, da det er envejskommunikation.

Teknikken eksisterer – og har eksisteret et stykke tid. Det samfund, som indfletter dialog og debat i sine institutioner, kan modarbejde de tendenser til umenneskelighed, som synes at bevæge sig parallelt med tilvæksten af institutioner. Demokrati bygger på medansvar og debat. Samfundsborgeren må atter slippes ind på arenaen ved hjælp af den samme teknologi, som er tilbøjelig til at afskære ham fra den livsvigtige diskussion om hans muligheder for liv og udvikling på vor jord.

(Oversat fra svensk af Dola Bonfils)